

Recenze komiksu Pavienský, Z. & Plíhalová, K. (2022): Průvodce lepšími časy. Praha: Vězeňská duchovenská péče.

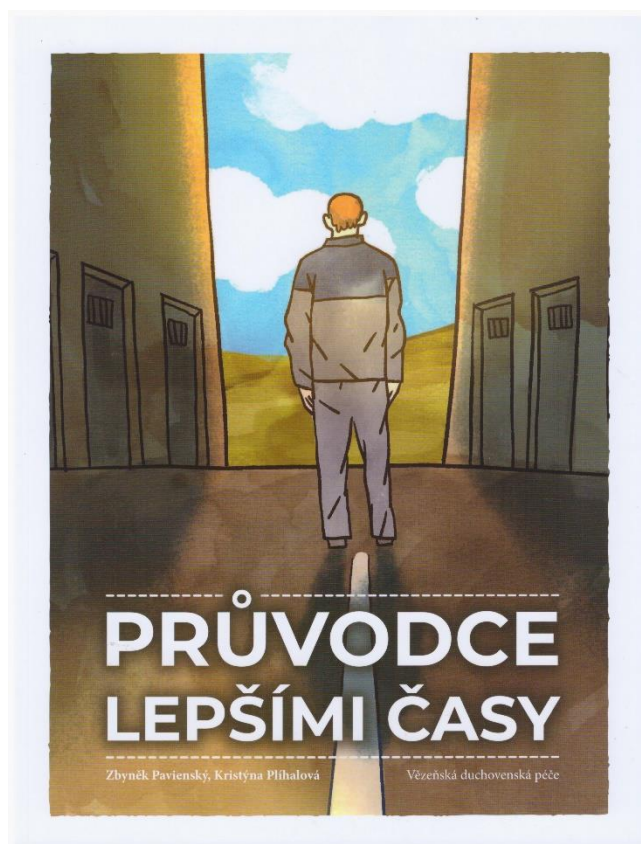
Andrea Beláňová
Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Na první pohled mě na této knize zaujal optimistický název. I taková zdánlivá drobnost je podle mého v každodennosti propuštěných důležitý detail. K příjemnému prvotnímu dojmu z publikace přispívá i poutavě zpracovaná titulní strana. Podobně formát knihy, tedy paperback velikosti A4, je uživatelsky velmi přívětivý. Jen mě napadá, zda takový rozměr není příliš velký: formát A5 by se asi praktičtěji a diskrétněji vešel do batohu nebo kabelky, například když se propuštěný/á potřebuje „vyzbrojit“ něčím motivujícím do fronty na úřadě nebo do čekárny u notáře.

Jádrem publikace jsou krátké okomentované komiksové příběhy pojednávající o krkolomných cestách vedoucích z vězení do možných nástrah tolik očekávané svobody.

Samotný komiks považuji nejen za neotřelý nápad, ale je podle mě i zdařile provedený, alespoň pokud mohu laicky soudit. Rozdělení knihy do různých tematických sekcí (např. čas před výstupem, dluhy a exekuce či psychické zdraví) je výborné řešení, navíc díky tomu není nutné číst knihu v kuse od začátku do konce. Bylo by ale možná užitečné nabídnout čtenářům na začátku knihy obsah či rozcestník, podle kterého by se mohli rychle zorientovat například při vyhledávání konkrétních adres pomoci.

Kromě obrazového materiálu oceňuji také textový doprovod, který považuji vzhledem k cílovým čtenářům za velmi vhodně zvolený. Použitý jazyk je přímý a jednoduchý, využívá užitečné metafory a jasná sdělení (viz název kapitoly

„Ještě jednu šanci“). Nebojí se hovorového jazyka, ale ani slangu a vulgarismů. Po lingvistické stránce se vydařil též hlas „průvodce kapitolami“. Vyznívá empaticky, je znalý prostředí, vytváří pocit blízkosti problémům konkrétního člověka, dodává naději a udržuje sympatický osobní tón. Obrázkové příběhy rovněž doplňuje rozhovor s vybraným odborníkem či odbornicí na dané téma, ať už jde o vězeňské psychology, sociální pracovníky či třeba metodiky. Zde oceňuji především skutečnost, že každý rozhovor je obsahově orientovaný na poskytnutí alespoň drobné naděje, zároveň je ale dostatečně srozumitelný a vysvětlující. Na konci každé kapitoly nechybí praktický adresář s kontakty na poradny, azylové domy nebo neziskové organizace v jednotlivých lokalitách. Své místo v každé kapitole mají i motivační citáty, které vhodně doplňují přehled praktických informací a zasazují do kontextu často silné emoce obsažené v příbězích. V kombinaci s autenticky zpracovanými ilustracemi tak vzniká působivé a oslovující dílo.

Další velkou předností knihy jsou podle mého názoru náměty komiksů, které jsou voleny tak, aby byly blízké budoucím čtenářům. Sledujeme například, jak si fiktivní propuštěný hledá manuální práci, po které rád zajde na pivo, než jde spát na ubytovnu. Kouří, fandí fotbalu, chodí v teplákovce a nevynechá ani rockový koncert. K jeho životu ale někdy patří také nelegální návykové látky, prostituce a násilí, často i problémové zázemí v dětství, strach z terapie či nedůvěra v úřady a společnost obecně. Věta „za všechno může systém“ jako by vyšla z úst většiny odsouzených a propuštěných. Kniha také velmi výstižně vykresluje sílu pokušení a závislosti, vliv spoluvězňů na cele nebo kolegů v práci, předsudky vůči náboženství, ale i význam reflexe vlastního charakteru a motivace. Nezaslání také etnicizaci kriminality, ačkoliv z ní vůbec nedělá hlavní téma. Řečeno v kostce: publikace zobrazuje velmi realistické životní podmínky propuštěných, nic nezastírá a nepředstírá, a to je velmi dobře.

Dále bych ráda reflekovala fakt, že publikaci vydala organizace Vězeňská duchovenská péče. Hned v počátku mi tak vyvstala na mysl otázka, zda se tato skutečnost někde reálně odráží. Jinými slovy, je z publikace znát náboženská, potažmo křesťanská identita vydavatele? A pokud ano/ne, jak můžeme tuto skutečnost hodnotit? Nutno říci, že křesťanské téma se v publikaci objevuje spíše nenápadně a jaksi samozřejmě; například když sociální kurátor cituje Bibli, nebo když se na stranách 128 či 184 hovoří obecně o víře a její síle. Činnosti vězeňských kaplanů je pak věnována celá kapitola, jež podává obsah tohoto povolání celkem jasně a akceptovatelně i pro nevěřící většinu odsouzených. Pravdou ale je, že zde nacházím pro širší čtenářstvo poněkud nesrozumitelná místa, například nepřímý odkaz na Bibli („Ten, kdo je Počátkem i Koncem...“). Vzhledem k celkově velmi civilnímu jazyku publikace by i této kapitole podle mého prospělo mírné zjednodušení vyjadřování. Je-li to vůbec tedy ještě možné, protože věřím, že ani pro kaplany samotné nebylo jednoduché shrnout svou zkušenost a záměr do několika ilustrovaných stran.

Možná kritika by se dala vznést ještě směrem ke genderové nerovnosti, neboť kniha cílí téměř jen na muže; typicky je to vidět v rozhovoru o partnerství. Ženám je pak věnována jen jedna speciální kapitola, která krouží víceméně okolo tématu

dobrého a špatného mateřství. V dalších příbězích vystupují ženy v roli partnerek, matek a případně úřednic. Nabízí se tedy myšlenka, zda takové vyobrazení nesvádí k určité stereotypizaci pohlaví. Jsem ale přesvědčená, že volba autorů se zakládá na realitě (post)vězeňského života, kde skutečně dominují muži-pachatelé a muži-propuštění. Koneckonců i doplňující rozhovor s ředitelkou ženské věznice ukazuje, že zde v tomto případě jde spíše o specifickou dlouholetou zkušenost s kriminalitou a rehabilitací, než o záměrnou diskriminaci.

Co dodat na závěr? *Průvodce lepšími časy* je především velmi lidsky pojatý komiks v paperbackové barevné publikaci, která snad nemůže plnit zamýšlený účel lepším způsobem. Přeji jí tedy mnoho inspirovaných čtenářů a čtenářek!